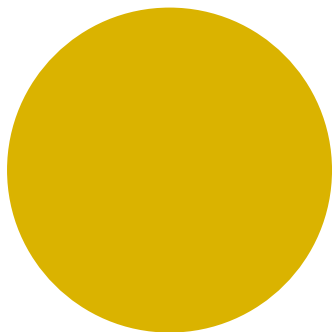

Primera lliçó sobre Manuel de Pedrolo

JOSEP CAMPS · FRANCESC FOGUET

PRIMERA LLIÇÓ
SOBRE MANUEL DE PEDROLO

Primera lliçó ● / 10

Josep Camps & Francesc Foguet

PRIMERA LLIÇÓ
SOBRE MANUEL DE PEDROLO

Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida
2025

Sumari

PREÀMBUL	7
1. UNA VIDA ABOCADA A ESCRIURE	9
2. UNA TOTALITAT NARRATIVA EN EVOLUCIÓ CONSTANT.	27
3. NOU NOVEL·LES IMPRESCINDIBLES.	37
4. ELS CICLES NOVEL·LÍSTICS, TOT <i>UN TOUR DE FORCE</i> . .	53
5. LA NARRATIVA DE GÈNERE, A LA RECERCA DELS LECTORS	65
6. LA NARRATIVA BREU, UN BANC DE PROVES	77
7. UNA DRAMATÚRGIA D'ALLIBERAMENT	85
8. LA POESIA, UNA REFLEXIÓ SOBRE L'EXISTÈNCIA	97
9. UN ARTICULISME COMBATIU.	105
10. EL DIETARISME, UNA LENTA DESPOSSESIÓ.	119
11. TRADUIR, ENTRE LA SUBSISTÈNCIA I LA DIVULGACIÓ.	129
12. UNA OBRA QUE PERDURA	135
BIBLIOGRAFIA	147

Preàmbul

Manuel de Pedrolo és un dels escriptors catalans més rellevants de la segona meitat del segle xx. Paradoxalment, la seva relativa fortuna en el mercat editorial d'avui dia no correspon a aquesta importància. Només gràcies al centenari del naixement el 2018, Pedrolo va deixar de ser l'autor del *Mecanoscrit del segon origen*: es van reeditar obres seves que feia anys que estaven descatalogades o se'n van donar a conèixer d'altres que romanien inèdites. Amb tot, encara resten per recuperar peces majors del seu opus: el cicle *Temps obert*, la narrativa curta, el teatre, la poesia, els dietaris o l'articulisme.

La present monografia consta de dotze capítols succints. El primer s'aproxima a la trajectòria biogràfica de l'escriptor. El bloc que va del segon al sisè en revisa la narrativa: després d'explicar la idea de totalitat, proposem una tria de novel·les imprescindibles i analitzem els cicles novel·lístics, la literatura de gènere i la narrativa breu. Els capítols que van del setè al dotzè se centren en la dramatúrgia, la poesia, l'articulisme, el dietarisme i la traducció. Per defugir el desordre de la publicació, en la narrativa, les peces teatrals i les entrades dels dietaris hi consignem la data d'escriptura. El darrer capítol ressegueix la vigència de l'obra pedroliana.

En definitiva, aquesta primera lliçó sobre Pedrolo pretén oferir una visió de conjunt del corpus —immens i divers— que ens ha llegat per tal de convidar el lector d'avui a descobrir-lo i, sobretot, a llegir-lo. Encara que sigui de manera introductòria, hem abraçat les seves múltiples facetes i les hem pres com un tot indissociable. Fent-ho així, ens ha semblat que érem fidels a la intenció de l'escriptor de confegir una obra que, globalment, sense desmerèixer la validesa universal, contribuís a comprendre millor les vicissituds de la col·lectivitat a qui, en primera instància, anava adreçada.

1. Una vida abocada a escriure

L'1 d'abril de 1918, la nissaga dels Pedrolo va afegir un nom més al seu extens arbre genealògic que arrencava de temps immemorial: Manuel de Pedrolo i Sánchez de Molina, fill de Manuel i Clotilde. El nounat va veure la llum en una cambra del castell familiar, en el llogaret de l'Aranyó, a l'adusta comarca de la Segarra. Bona part dels antecedents del futur escriptor van ser homes de lleis, eclesiàstics o aventurers que, a partir del segle XVII, tindrien reconegut el privilegi de noblesa. El seu pare era llicenciat en dret per la Universitat de Cervera, però va exercir pràcticament tota la vida de propietari rural, com a darrer senyor del castell. La mare, filla d'un militar liberal retirat a Tàrraga, tocava el piano i pintava.

En nèixer el segon fill, Ramon, el 1919, la mare va morir de sobrepant. La tia Daria —germana gran de Clotilde— es va fer càrrec de la vida domèstica, al carrer Major, 5, de Tàrraga. Bona dona, va pecar de protegir en excés Manuel i Ramon. No els deixava jugar al carrer, ni tampoc relacionar-se amb segons qui. Els feia dur unes cabelleres de patges, vestir com uns senyorets amb llacets i unes gorretes angleses, i carregar unes immenses carteres. La fila que feien era motiu de befa dels companys de classe. L'escriptor es voldria d'adult de no haver pogut ser un nen com els altres.

Entremaliat i juganer, de petit havia fins i tot fet miques un volum il·lustrat de l'editorial Larousse, en un índex premonitori de la passió per les lletres. Entre les seves joguines preferides hi havia un magnífic cavall de cartró, que esperonava la seva imaginació. Als estius, a l'Aranyó, tenia la llibertat de viure enmig de la natura. Era el seu paradís. A les estances fosques de l'interior del castell hi subsistien els vells mobles i quadres familiars, presidits per un rellotge.

A la biblioteca hi regnaven les altes fileres de llibres d'aspecte auster i greu, molts dels quals estaven relligats en pergamí.

Sense gaires amics, perquè no va anar a col·legi fins als vuit anys fets, Pedrolo va tastar aviat els rigors de la solitud. A *Avui es parla de mi* (1953), fa dir a Albert Cubells, el seu alter ego, que d'infant la sentia com un abisme. A més, sensible com era, davant d'un món d'adults que no acabava d'entendre, una de les grans passions del petit Pedrolo va ser llegir. La mantindria tota la vida. Des que va saber de lletra, la seva primera dèria van ser els patufets. Després, sort en va tenir de la biblioteca familiar. S'hi acumulaven llibres de diverses generacions. Podia llegir el que volia, sense controls paternals, llevat d'algunes novel·les d'Émile Zola, que romaniens amagades.

Des dels vuit anys, Pedrolo anava als escolapis de Tàrraga i estudiava molt, però de vegades fingia que estava malalt per estalviar-se algunes classes i poder llegir o jugar. Quan s'alliberava d'anar a escola, deixava passar les hores pensant o somniant. Fins que el seu pare el deixondia. Com observa a *Avui es parla de mi*, li agradava aprendre, li encantaven els llibres, estudiava per gust, però no volia que l'hi obliguessin. No entenia tampoc per què havia d'instruir-se en una llengua que no era la seva. No li abellia gens, d'altra banda, haver d'anar a missa. No trobava lògic que Déu infongués por. Amb tan pocs anys, ja se sentia en contradicció amb tot allò que li ensenyaven i ja es rebel·lava contra les obligacions i els deures, zelós de la seva llibertat.

El 1933, en plena República, comença a manifestar el seu esperit contestatari: organitza una vaga d'estudiants al Modern Liceu, regentat pels mateixos escolapis, però amb vestits seglars. El motiu de la vaga és anecdòtic: avançar les vacances de Nadal. Pedrolo no hi estalvia esforços, però s'adona que molts dels seus companys de classe, a l'hora de

la veritat, es fan enrere. Els professors el castiguen com a promotor de la vaga, tot i que li valoren que hagi donat la cara. Aquest primer acte de protesta, a quinze anys, és també una reacció contra el pes de l'arbre genealògic familiar. Li resultava difícilment tolerable que li omplissin les orelles amb l'exemple seriós dels avis il·lustres que el precedien i estava fermament determinat a renunciar-hi, a defugir dignitats i honors.

Quan encara anava als escolapis de Tàrraga, el 1934, va escriure la primera peça còmica en col·laboració amb Antoni Maimó, un company d'estudis: *L'arribada del senyor ministre*. Va estrenar-la el grup escènic del col·legi. Els intèrprets es van embolicar tant amb el text que es van quedar en blanc. Pedrolo va haver d'adreçar-se directament al públic per anunciar la baixada del teló. L'obra va desconcertar tant els espectadors que no es van atrevir ni a aplaudir. Durant aquests anys d'adolescència, Pedrolo escriu també els primers poemes de circumstàncies, adreçats al seu pare per felicitar-lo amb motiu del sant o per dedicar-li alguna nadala.

Entre 1934-1935, Pedrolo va ser vocal de cultura de la Unió d'Estudiants Targarins, una associació de caràcter cultural. En aquell temps, li va venir una febrada per escriure assaig, sobretot d'índole filosòfica i religiosa. La tardor de 1935, va abandonar Tàrraga i es va instal·lar a Barcelona per estudiar, a l'Institut Balmes, les dues darreres assignatures que li quedaven penjades del batxillerat i, tot seguit, matricular-se a la Facultat de Medicina. Volia ser metge psiquiatre. Tot just assisteix a unes quantes classes. La ciutat li obre tot un món, que més tard evocarà en les novel·les. A disset anys, Barcelona l'enlluerna: passa el temps per les tavernes i els music-halls del districte cinquè. S'interessa per la política. Entre 1935 i 1937, milita a la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya i a la Unió Catalanista d'Estudiants.

Una de les seves vocacions secretes és la psicoanàlisi. A l'Ateneu Barcelonès, llegeix les obres completes de Freud. També l'apassiona el cinema, fins al punt de plantejar-se de fer-se'n director. Continua amb la taleia d'escriure.

De vacances a Tàrraga, s'assabenta de l'esclat de la guerra i la revolució el 18 de juliol de 1936. El jove Pedrolo respon a la crida de la Unió Catalanista d'Estudiants, deixa Tàrraga i torna a Barcelona per presentar-se voluntari. Quan s'assabenta que falten mestres, decideix apuntar-s'hi. S'afilia a la CNT-FAI, que era el sindicat que controlava el gremi. Va romandre uns mesos a Fígols Vell, al Berguedà, com a mestre. Abans d'anar a fer el soldat, el 1937 va estudiar mecanografia, potser per resoldre els problemes amb la seva lletra il·legible, i va fer un curset de practicant a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona.

Es va allistar, amb el seu germà Ramon, el 12 d'abril de 1938. La primera destinació va ser Manresa, al Quarter d'Instrucció número 7. El 8 de maig, van enviar-lo a l'Hospitalet del Mar amb el segon grup de fortificacions d'Artilleria (6a Agrupació). En les cartes al pare o a la tia Daria, Pedrolo hi explica les penalitats de la vida de campanya. És conscient que la guerra li impedeix de gaudir dels millors anys i l'afronta a la idea de la mort. Aprofita les hores lliures per llegir: Sòfocles, Tolstoi, Dostoievski, Pere Coromines. Comença també a escriure les primeres temptatives literàries. A la seva esquadra, l'anomenen «el Periodista», perquè sempre el veuen que escriu o llegeix.

En les cartes al pare de 1938, Pedrolo confessa que no creu en res d'ordre superior, ni en la immortalitat ni en Déu. Li exposa també que, un cop hagi aconseguit l'experiència al front, té la intenció d'entrar a la policia secreta. A l'estiu, el pare li comunica una notícia fatídica: Ramon, el germà, de divuit anys, és mort. Fins més tard, no sabrà que ha estat afu-

sellat, el 23 de juny, quan intentava passar-se als feixistes. A primers d'agost, Pedrolo deixa el campament en terres taragonines i és enviat, juntament amb els companys, a Barcelona. A mitjan novembre, es troba a Figueres. És destinat al Centre d'Organització Permanent d'Artilleria, al castell figuerenc. Forma part de la segona bateria, on exerceix de sanitari. Passa les tardes lliures a la biblioteca de la capital empordanesa.

Malgrat que li proposen que estudiï per a oficial, Pedrolo s'hi nega. Vol fer la guerra com a soldat ras. Es considera massa indisciplinat per obeir i, essent així, també resulta difícil de manar. La seva autèntica vocació es perfila: l'escriptura. Es decanta prioritàriament pel conte i la novel·la. No deixa de llegir amb avidesa literatura (Txékhov, Proust, Puig i Ferrer), però també teoria literària, filosofia o assaig. La lectura és el lenitiu per a una guerra que cada vegada es torna més absurda.

En ser dissolta la bateria de Figueres, Pedrolo se'n torna a Barcelona com a soldat ras. Es disposa a emprendre el camí de l'exili, però el pare li prega que es quedi. Acabada la guerra, les autoritats franquistes donen un termini perquè els soldats de l'Exèrcit Popular de la República presentin un aval de confiança per als ocupants. Un rival polític i amic personal del pare va respondre per ell. Li va estalviar la detenció i el confinament en un camp de concentració franquista, però no el servei militar.

L'estiu de 1939, Pedrolo és incorporat a sanitat. El destinen a Valladolid, on passa la jornada a les oficines de l'Hospital Militar. En estones lliures, escriu cartes a la seva xicota, Josefina Fabregat i Xalmeta, nascuda a Barcelona el 1919 i coneguda familiarment com «la Pei». D'orígens obrers, del barri de Sants, era teixidora. Sempre que pot, Pedrolo llegeix (Stendhal, Gide, Zweig, Maurois, Huxley) i escriu versos

i contes. Té clar, a vint-i-un anys, que la seva preferència és la novel·la, encara que és conscient que li manca maduresa vital. A mà, redacta la seva primera novel·la, *Vides creuades*. Enllesteix també una sèrie de contes, alguns dels quals integrarien el recull *El premi literari i més coses*.

Al cap de tres anys, el 1942, el llicencien. Se'n va a viure una temporada a Tàrraga, però aviat retorna a Barcelona. A la Tàrraga franquista, s'hi sentia com una rara avis, perquè l'ambient era molt conservador i reclus. Després d'un llarg festeig, el 1946, es casa amb la Pei, malgrat l'oposició de les famílies respectives, receloses de l'extracció social de l'altra part. Durant cinc anys, la jove parella viurà a Tàrraga, amb anades i vingudes a Barcelona. De nou, s'hi sent estrany. En aquesta etapa, enllesteix els primers poemaris *Ésser en el món* (1948), que publica l'any següent amb l'ajut econòmic del pare, i *Ésser per a la mort* (1949), i també la primera novel·la conservada, *Elena de segona mà* (1949).

Són uns anys d'«una llarga crisi d'inquietud» (Pedrolo 1966: 103), com escriu a *Avui es parla de mi*. Havia sortit llatzerat de la guerra i de les seves conseqüències. L'experiència bèl·lica és fundacional en el conjunt de la seva obra. Se sent part d'una generació sacrificada. En la immediata postguerra, Pedrolo està aïllat i desorientat, sense contactes amb els cenacles de resistència cultural. Desmoralitzat, també, escriu poc. Professionalment, ha fet tota mena d'oficis sense gaires beneficis: agent d'assegurances, escriptor, mestre, comissionista de corredor publicitari i venedor ambulant. El seu objectiu és dedicar-se, tant com li sigui possible, al treball intel·lectual.

La primavera de 1951, Pedrolo i la Pei s'instal·len definitivament a Barcelona, tot i que passen els mesos d'estiu a la capital urgellenca. L'escriptor comença a treballar a l'editorial Albor, fundada i dirigida per Ferran Canyameres. Té la pensada d'obrir una llibreria, un projecte que no arriba a

materialitzar mai. Continua escrivint i es presenta als primers premis literaris que admetien obres en català —l'única via per donar-se a conèixer. Entra en contacte amb Carles Riba, que visita a casa seva, on passa una estona de plàcida conversa, especialment sobre poesia. De la mà de Joan Triadú, s'acosta al grup de la revista *Ariel*. Als anys cinquanta, també publica alguns articles a revistes coetànies i, fins i tot, participa en tertúlies literàries.

Aquell mateix any, s'escau un altre dels fets importants de la vida familiar: el naixement de la seva única filla, Adelaïs. Com d'habitud, a l'estiu, amb la Josefina i ara la petita, Pedrolo torna a Tàrraga per passar uns mesos a la casa familiar del carrer Major, 5, on viuen el pare de l'escriptor i la tieta materna Daria. Amb trenta-quatre anys, el setembre de 1952, escriu a Tàrraga un llibre molt especial: *Infant dels grans*, dedicat a la seva filla.

És una etapa complicada. Pedrolo té moltes dificultats per fer-se un lloc en el migrat espai literari dels primers anys de la dècada dels cinquanta. El 1952, els responsables del Teatre Romea rebutgen *Atzucac* —la primera peça, que després refusarà— perquè és massa bona per representar-la i no té grapa comercial; la novel·la *Cendra per Martina* queda finalista al Joanot Martorell i la censura li escapça els millors contes d'*El premi literari i més coses*. No està disposat, d'altra banda, a jugar la carta del bilingüisme. Pedrolo multiplica la seva activitat, com un llop solitari, lluny dels cercles literaris, però molt atent a tot el que passa al seu voltant. Quan pot, escriu sense parar, sobretot novel·la i contes. A l'estiu, a Tàrraga, passa en net *Un de nosaltres* i enllesteix cinc contes de *L'interior és el final*. De retorn a Barcelona, a la tardor escriu *Avui es parla de mi*, *Mr. Chase, podeu sortir* i *L'inspector arriba tard*. És un ritme de treball trepidant que es repetirà en els anys posteriors.

Per si no en tenia prou amb la censura, l'obra de Pedrolo és objecte de reticències entre els cenacles literaris. L'escriptor es disposa a persistir contra vent i marea. Des de 1951, presenta cada any obres seves al premi Joanot Martorell de novel·la, fins que el guanya el 1954 amb *Estrictament personal*. Des de 1952, intenta també endur-se el cobejat Víctor Català de contes, que obté el 1956 amb *Crèdits humans*. Ha via escrit molts contes per guanyar aquest guardó i poder-los publicar. Quan el va aconseguir, va centrar-se en la novel·la. A l'hora d'escriure, li interessa com vèncer la dificultat i prefereix córrer el risc de desplaure els lectors que no pas fer concessions. Declina caure en la imitació d'autors que admira com Svevo, Proust, Joyce, Kafka i Faulkner: vol fer una obra personal d'acord amb el temps que li ha tocat de viure i el seu angle de visió. Es proposa prescindir de tots els tabús i limitacions.

De vegades, Pedrolo es desespera, perquè la censura concedeix l'autorització per publicar les novel·les més intrascendents i, en canvi, prohibeix les més importants. Tanmateix, no es deixa vèncer per les circumstàncies adverses. Hi fa front. En les cartes als amics insisteix en la idea que pertany a una «generació maleïda», colpida en tots els sentits per les conseqüències de la guerra. Entre les seqüeles físiques que li ha deixat, hi ha els nervis i les afeccions intestinals. Tot i els entrebancs, Pedrolo no deixa d'escriure novel·les, contes, poesia, teatre, a un ritme descomunal. Es passa moltes hores lligat a la màquina d'escriure, teclejant com un forassenyat.

Per capejar el temporal, Pedrolo ha de compaginar l'escriptura amb altres feines que el distreuen de la creació, com les correccions, les traduccions o els informes editorials. La seva situació econòmica és cada dia més precària. Els guanys que obté de l'agència d'informació privada Behar, on treballa unes quantes hores diàries des de 1958, resulten insufi-

cients. El secretisme amb què Pedrolo duia aquesta feina va motivar que es fes córrer la brama que havia exercit de detectiu privat, com els de la novel·la negra. En realitat, es dedicava a confeccionar informes. Hi va col·laborar fins a les acaballes dels seixanta. Per sortir de l'angoixa econòmica, sospesa àdhuc la possibilitat de treballar a la UNESCO, a Ginebra, com a traductor, però no fructifica.

La primera novel·la que pot publicar Pedrolo és *Es vessa una sang fàcil*, el 1954. A partir de la lectura de l'obra inèdita, el crític Rafael Tasis el defineix, aquest mateix any, com «el novel·lista català més considerable d'aquest segle» des de les pàgines de la revista *Pont Blau* de Mèxic (2016: 265). Era el principi de la seva consagració com a escriptor. Pedrolo li comenta que potser n'ha fet un gra massa i que, al capdavant, la seva aportació a la novel·lística catalana consistirà en la incorporació d'una sèrie de tècniques noves i en el valor que té com a testimoniatge. Més enllà dels elogis o els blames, impertorbable, continua el seu camí. A banda de guanyar el premi Joanot Martorell, també obté el Joan Maragall de poesia, convocat per la revista *Pont Blau*, per *Simplement sobre la terra*. A fi d'imposar-se com a escriptor, i de passada guanyar una mica de diners, li cal presentar-se als premis, si us plau per força.

L'estiu de 1955 enllesteix *Una selva com la teva*, escriu un centenar de versos i ordena un recull de contes redactats l'any anterior. A Tàrrrega, durant les vacances, hi fa tasca literària; disposa de més lleure que a Barcelona. El seu objectiu és fer una obra de fons que reflecteixi les qüestions essencials de l'existència humana, sense desmerèixer per això la tècnica, necessària en una literatura com la catalana que portava pressa per posar-se al dia. Li urgeix fer feina i tecleja sense parar. Revisa els textos —val a dir-ho— amb molta cura (Veny-Mesquida 2022: 311-319). En les cartes

adreçades als amics, es lamenta que no pugui dedicar-se íntegrament a escriure.

Són anys d'una extraordinària fecunditat. El 1956, Pedrolo publica *Crèdits humans*, *Violació de límits* i *Les finestres s'obren de nit*. El 1957, guanya el premi Joan Santamaria de teatre per *Cruma*, estrenada en sessió única per l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. A l'estiu targarí, posa el punt final al cicle *La terra prohibida*, un autèntic *tour de force* novel·lístic que es proposa oferir una imatge al màxim de completa de la societat coetània. Pedrolo sap que és impublicable, perquè la censura no l'aprovarà. Així i tot, persisteix en la voluntat de consagrar-se a escriure. Té intenció de deixar Behar; és un treball embrutidor que no li compensa, però el problema és trobar una altra feina que li permeti viure.

La seva fal·lera literària no afluixa. El 1958, escriu tres peces de teatre: *Situació bis*, *Algú a l'altre cap de peça* i *Darrera versió, per ara*, tot i que dubta que cap companyia s'atreveixi a estrenar-les. Comença a pensar que com a dramaturg té un futur magre. Escriu, a l'estiu, les novel·les *Entrada en blanc* i *Perquè ha mort una noia*, i, durant les vacances nadalenques, *Pas de ratlla*. Es plany que té moltes obres que dormen en els calaixos des de fa anys i que les més noves tampoc no interessin als editors. A despit dels trenca-colls, Pedrolo està disposat a continuar escrivint a la seva manera. No està tan sol. L'aparició del volum *Cita de narradors* (1958), en què els uns comenten l'obra dels altres, el situa entre els escriptors més destacats del seu temps: Jordi Sarsanedas, Maria Aurèlia Capmany, Josep Maria Espinàs i Joan Perucho.

Molt del que escriu resta inèdit perquè la censura impedeix que vegi la llum. Això no el desanima: treballa obsessivament, sense deixar d'escriure, a una celeritat frenètica, encara que sap que les novel·les i les peces dramàtiques en-

sopegaran amb la censura, per raons morals o polítiques o, en el cas del teatre, seran considerades anticomercials. Per reblar-ho, té problemes amb alguns editors, com ara Joan Sales d'El Club dels Novel·listes, amb qui manté un estira-i-arrotonsa. L'arriba a acusar de mala fe, per tal com, tot i ser aprovades per la censura, es nega a publicar-li *Avui es parla de mi* i *Un de nosaltres*, i s'entesta en el criteri de la comercialitat. Li costa trobar editors que apostin per la seva obra. Les traduccions que ha de fer per viure li prenen molt de temps, baldament li permetin introduir els grans noms de la literatura nord-americana a les lletres catalanes.

A la dècada de 1960, Pedrolo comença a poder manifestar públicament el seu compromís. No es mossega la llengua i expressa amb claredat quina és la seva manera d'entendre la literatura: l'escriptor havia de contribuir a la ruptura d'estructures del passat i encarar els lectors amb els problemes vius i punyents —personals, socials, polítics— per obligar-lo a reflexionar, preocupar-se i sortir de la indiferència envers la seva societat. La dècada resulta també literàriament molt fructífera. El 1962, Pedrolo comença el cicle *Temps obert*, al qual es proposa de dedicar el que li quedi de vida. S'hi aboca de manera pertinaç i laboriosa, per més que sap que, de moment, haurà de desar les novel·les que en resultin en un calaix o en una caixa de seguretat (on guarda també documentació comprometedora, per si la policia li feia un escorcoll a casa). La censura li'n prohibeix els primers volums.

El 1962 assumeix també la direcció de la primera col·lecció de novel·la policíaca en català, «La Cua de Palla», a Edicions 62, que sobreviu fins a 1970. Mentrestant, obté de nou els premis més destacats del moment. El 1963, guanya el Sant Jordi de novel·la amb *Balanç fins a la matinada* i publica els primers articles a *Serra d'Or*. Enceta d'aquesta manera la faceta d'articulista, que, com veurem, tindrà continuïtat.

El lliurament en cos i ànima a l'escriptura no el priva de comprometre's amb la societat en què viu. Al seu parer, l'escriptor català havia de participar en la represa cultural amb una literatura que fos capaç de ser projectada al món. No cal dir que defensava sense condicions la llibertat d'expressió i la independència creativa, i es mostrava radicalment contrari a qualsevol dirigisme cultural o a qualsevol intent de coacció que les limités. Com a escriptor, Pedrolo es va implicar en diverses campanyes de solidaritat amb la signatura de manifestos donats a conèixer als anys seixanta a favor de l'ús públic de la llengua catalana o contra la repressió del règim.

El 1967 aconsegueix publicar *M'enterro en els fonaments*. En el pròleg, el crític Joaquim Marco qualifica l'autor com «el novel·lista català més fecund i alhora més important d'aquesta segona meitat de segle» (1967a: 5). Arribat fins aquí, decideix que no presentarà cap més obra als premis literaris de la Nit de Santa Llúcia. No renuncia a altres guardons. El 1968, rep el premi Prudenci Bertrana per la novel·la *Estat d'excepció* (més tard rebatejada com a *Acte de violència*) i el premi de la Crítica de Serra d'Or de novel·la per *Totes les bèsties de càrrega*. Tanmateix, els reconeixements públics no li estalvien els problemes amb la censura franquista, que s'acarnissa contra els seus llibres, amoïnada per la possibilitat que fessin trontollar els valors de la cultura occidental (Pedrolo 1978a: 43-44).

Lliurat a l'escriptura, Pedrolo no fa gaire vida social. Li desagraden les reunions, les festes o els sopars d'homenatge. Però això no vol dir que sigui una persona poc sociable. Té sempre la porta oberta de casa als qui vulguin visitar-lo. La seva jornada laboral es distribueix d'habitud així: al matí, es dedica a escriure, despatxar correspondència, visitar de tant en tant algun editor i voltar per la ciutat durant unes quantes

hores; després de dinar, es posa a traduir fins al vespre; a la nit, llegeix. Treballa en un petit despatx, senzill i silenciós, envoltat de llibres. Cada dia, acostuma a escriure, a màquina —tot fumant—, entre cinc i quinze quartilles, segons la complexitat de l'obra. N'esquinça moltes. Corregeix tot el que escriu diàriament i, quan té l'obra acabada, torna a revisar-la de dalt a baix. De tant en tant, estripa algun dels nombrosos originals que té al calaix. De tota manera, calia tenir molts llibres en circulació per poder viure de l'escriptura, i sort n'hi havia de les traduccions. Amb aquest programa de treball, que permetia viure sense gaires luxes, no és estrany que Pedrolo disposés de poc temps per a l'oci. Amb la Pei, anava cada setmana al cinema i, a voltes, al teatre. Les vacances estivals les passaven a Tàrraga, on Pedrolo escrivia gairebé a temps complet.

Quan el 23 d'abril de 1970 apareix *Un amor fora ciutat*, en què tracta de l'homosexualitat, Pedrolo poc podia imaginar l'enrenou que causaria (Foguet 2018). Denunciada pel Ministeri d'Informació i Turisme i segrestada per ordre judicial, els exemplars de la novel·la són requisats per la policia. El temut Tribunal d'Ordre Públic va dictar acte de processament contra l'escriptor, acusat d'escàndol públic. Després d'un llarg litigi, és absolt. El llibre es podia vendre lliurement i, en la segona edició, s'hi va afegir la sentència en apèndix. La polèmica va ser un reclam. Tanmateix, a Pedrolo li va doldre el silenci absolut amb què es va acollir la notícia del seu processament i la poca solidaritat dels col·legues o d'alguns organismes polítics o culturals. Era el primer autor català processat per publicar un llibre. Quan començava a viure de la literatura, de la seva i de les traduccions, Pedrolo es trobava en un atzucac.

Així i tot, les seves novel·les es publicaven, encara que amb retard i amb comptagotes. S'havia proposat persistir en

el projecte inexhaurible del cicle *Temps obert* fins a la mort, a un ritme de dos volums anuals. Moltes de les novel·les que havia escrit durant els darrers anys eren tombades o retallades sistemàticament. Com més arriscava, més molestava el sistema. De tota manera, creia que més valia dir poc que no dir res, però no volia que li coartessin la llibertat creativa. El problema era que els lectors i els crítics es veien obligats a llegir la seva obra fora de temps, quan l'escriptor ja se situava en una etapa més avançada de la seva evolució.

El 1974, sense arribar a imaginar l'impacte que tindria, publica el que serà el fenomen més inaudit de la història del llibre català: *Mecanoscrit del segon origen*. Tot sovint se'n va plànyer perquè eclipsava el conjunt de la seva obra. L'any de la publicació de *Mecanoscrit del segon origen* s'eleva a deu el nombre de novel·les que la censura li prohibeix o li mutila —el cicle *Temps obert* rep de valent. En contrapartida, Jordi Coca publica *Pedrolo, perillós?* (1973), una entrevista en profunditat que dona a conèixer per primer cop la dimensió de la figura i l'obra de l'escriptor al gran públic. I, l'any següent, apareix *Si em pregunten, responc* (1974), una selecció d'entrevistes a cura del mateix Pedrolo, que en perfila una imatge més polièdrica.

El 24 d'abril de 1976, l'endemà de la seva aparició, comença a col·laborar quinzenalment a l'*Avui*, el primer diari en català des de 1939. Hi publicarà, amb alguns intervals d'interrupció, fins al 25 de març de 1989, pocs mesos abans de morir. Des de les pàgines de l'*Avui* expressarà amb contundència el seu pensament polític. Com en les dècades anteriors, també se solidaritzarà amb el Congrés de Cultura Catalana (1975-1977) i, crític amb el procés transitiu, manifestarà cada vegada més simpaties amb les formacions polítiques alternatives, partidàries de l'autodeterminació dels Països Catalans.

Pedrolo viu amb goig el ressorgiment del catalanisme després de la dictadura franquista. S'entusiasma davant la celebració massiva de l'Onze de Setembre de 1977 i, el 25 d'octubre, la rebuda multitudinària del president Tarradellas, retornat de l'exili. De tota manera, no es deixava enganyar: sabia que l'Estat havia concedit una Generalitat "buida" de poder i que hi havia molta confusió. Lamentava que els partits s'acontentessin amb una mera autonomia i que no tinguessin en compte el conjunt dels Països Catalans. Malgrat tot, confiava que s'havia creat un ambient de sensibilització i conscienciació ciutadanes que podia menar molt lluny.

Mentre aconseguia buidar els calaixos gradualment amb la publicació de les obres inèdites, era ben conscient que en principi es podia publicar el que es volgués, sempre que es defugissin tres temes tabú a l'Estat espanyol: la Monarquia, l'exèrcit i la sagrada unitat de la pàtria. Es corria el perill d'una denúncia, però Pedrolo creia que bé pagava la pena d'arriscar-se. A *Escriptors lleidatans contemporanis* (1979), s'autodefinia com un heterodox i enumerava la seva motivació com a escriptor (Pedrolo 1979b: 7): «Em mou a escriure la insatisfacció; una inquietud mai no apaivagada; la temptació de l'aventura intel·lectual; el plaer i el dolor d'això que en diem crear; la fascinació de l'acte pel qual sovint fas emergir una altra realitat».

El zenit del reconeixement públic li arriba justament el 1979 amb la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. En privat, admet que no li havia quedat altre remei que acceptar-lo, perquè un refús l'hauria distingit en excés i no volia cap notorietat. De tota manera, decideix cedir l'import del premi a l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, perquè el destinés a promoure la literatura (convocarà el Premi Mecanoscrit per a narracions escrites per joves).

Definitivament, Pedrolo és un escriptor consagrat, que cada any publica diversos llibres i disposa d'un públic fidel.

En començar la dècada dels vuitanta, pateix els primers ensurts seriosos de salut i exterioritza la sensació de desànim, que s'agreujarà en els anys posteriors. Escriu amb més lentitud i es pregunta amb un cert escepticisme què pot afegir a tot el que ja ha escrit. A cinquanta-cinc anys, li havien diagnosticat una artrosi greu de la columna vertebral que l'obligarà a seguir una rutina diària, sense daltabaixos. Des de 1976, diversos problemes oculars també l'emmenen a deixar de traduir i a concentrar-se en l'escriptura. A més de les llargues caminades pels carrers de la ciutat, continua amb el costum de visitar el mercat de llibres vells de Sant Antoni, els diumenges al matí.

Tot i que refusava qualsevol invitació per participar en la televisió, va acceptar acudir al programa *Vostè pregunta* (TVE Catalunya), de Joaquim Maria Puyal, el 1983, perquè, a més de poder establir un diàleg amb els lectors, els responsables es van comprometre a no posar objeccions al seu discurs independentista. Pedrolo s'hi va definir com un escriptor que s'interessava per les qüestions polítiques de tota la humanitat i especialment del seu país. Va reconèixer que s'havia proposat d'oferir una obra moderna, notable, creadora i universal. Com a partidari dels Països Catalans, va afirmar que la utopia era l'únic per què valia la pena de lluitar.

Els darrers anys de la vida de Pedrolo semblen un lent comiat. Després de publicar *Tot o nul* (1985), deixa d'escriure novel·les, encara que no abandona els contes ni la poesia. Té la sensació que ja ho ha dit tot i no vol repetir-se. Percep que les obres més significatives de la darrera etapa —la més experimental— han passat massa desapercebudes. Protesta perquè la crítica el silencia. Sent el pes dels anys i de l'esgotament. No renuncia del tot, tanmateix. Com veurem amb

més detall, a partir de la primeria de 1986 es consagra gairebé de manera exclusiva al dietari, la seva darrera obra de creació. L'1 d'abril de 1989, el dia del seu natalici, és intervingut d'urgència a causa d'un gran dolor abdominal. Comença una etapa en què la malaltia el deixa molt abatut. Mor el 26 de juny de 1990, a setanta-dos anys, en la més estricta intimitat, tal com havia deixat escrit.

Bibliografia

Abreviatures dels fons consultats

AGA (Archivo General de la Administración de Alcalá de Henares). Expedients de censura. Documents disponibles al web del Corpus Literari Digital de la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida:
<http://www.catedramariustorres.udl.cat/materials/manuscrts/fons.php?codi=18>

1963 *Esberlem els murs de vidre*

1966 *M'enterro en els fonaments*

Fons Pedrolo

Fons Manuel de Pedrolo dipositat al castell de Concabella. Pendent de catalogació.

Obra citada de Manuel de Pedrolo

1949 *Ésser en el món*, Barcelona, Torrell de Reus.

1953 *El premi literari i més coses*, Barcelona, Selecta.

1955 *Estrictament personal*, Barcelona, Selecta.

1966 *Avui es parla de mi*, Barcelona, Edicions 62.

1967 *M'enterro en els fonaments*, Barcelona, Proa.

1968 «Nota poètica», dins *Lleida, vuit poetes*, Barcelona, Ariel, p. 94-95.

1973 *Espais de fecunditat irregular/s*, Barcelona, Proa.

1974a *Si em pregunten, responc*, Barcelona, Aymà.

1974b *Els elefants són contagiosos*, Barcelona, Edicions 62.

1974c «Nota preliminar», dins *Contes i narracions*, volum 1, Barcelona, Edicions 62, p. 5-7.

- 1975 *Arreu on valguin les paraules, els homes*, Barcelona, Proa.
- 1978a «El meu gra de sorra a la història de la censura», *Serra d'Or*, 226-227, p. 43-44.
- 1978b *La nit horitzontal*, Barcelona, Laia.
- 1979a *Baixa a recules i amb les mans alçades*, Barcelona, La Magrana.
- 1979b «Manuel de Pedrolo», dins *Escriptors lleidatans contemporanis. Primera antologia*, Mataró, Edicions Robrenyo, p. 7.
- 1981 «Simultaneïtat i exclusió», *Avui*, 5 d'abril, p. 21.
- 1982 *Cròniques colonials*, Barcelona, El Llamp.
- 1984 «Els pilars han de ser consistents», *Avui*, 24 d'octubre, p. 23.
- 1987 *Algú sota l'altre*, Barcelona, Edicions 62.
- 1989 *Cròniques d'una ocupació*, Barcelona, La Llar del Llibre.
- 1991 *Darrers diaris inèdits. Bloc 1988-1990*, Barcelona, Edicions 62.
- 1997 *Epistolari*, 2 volums, Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida.
- 1998 *Diari 1986*, Barcelona, Edicions 62.
- 1999a *Teatre I (1954-1958)*, Barcelona, Edicions 62.
- 1999b *Diari 1987*, edició a cura de Francesc Vallverdú, Barcelona, Edicions 62.
- 2000a *Teatre II (1959-1977)*, Barcelona, Edicions 62.
- 2000b *Cal protestar fins i tot quan no serveix de res*, edició a cura de David Guiu i Ramon Usall, Lleida, Edicions El Jonc.

Referències bibliogràfiques

Álvaro, Francesc-Marc

- 2019 «Pedrolo a la premsa: la incomoditat permanent», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 217-226.

Anònim

- 1985 *Els quaderns d'en Marc*, Barcelona, El Llamp.

Arbonès, Jordi

- 1973 *Teatre català de postguerra*, Barcelona, Pòrtic.

- 1980 *Pedrolo contra els límits*, Barcelona, Aymà.

- 1992 «Els contes de Manuel de Pedrolo, com a planter d'idees seminals», dins García 1992: 179-186.

Arbonès, Jordi & Manuel de Pedrolo

- 2011 *Epistolari*, Lleida, Punctum & GETCC.

Aritzeta, Margarida

- 2015 «Recordant Manuel de Pedrolo, vint-i-cinc anys després. Lectures de *Totes les bèsties de càrrega*», *Revista de Catalunya*, 292, p. 22-32.

Armengol Gimeno, Elisabet

- 2019 «La narrativa del gènere eròtic en Manuel de Pedrolo: una força alliberadora», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 95-109.

- 2023 *La narrativa de gènere de Manuel de Pedrolo: erotisme i ciència-ficció*, Barcelona, Universitat de Barcelona [Tesi doctoral].

Bacardí, Montserrat & Francesc Foguet (ed.)

- 2018 *Vigència de Manuel de Pedrolo*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Bartomeus, Antoni

- 1976 *Els autors del teatre català. Testimoni d'una marginació*, Barcelona, Curial.

Benet i Jornet, Josep M.

1992 «Apunt sobre la narrativa breu de Manuel de Pedrolo», dins *La malícia del text*, Barcelona, Curial, p. 116-124.

Bennasar, Sebastià

2018 *Manuel de Pedrolo, manual de supervivència*, Barcelona, Meteora.

Bofill i Ferro, Jaume & Antoni Comas

1968 *Un segle de poesia catalana*, Barcelona, Destino.

Campillo, Maria & Jordi Castellanos

1988 «Manuel de Pedrolo», dins Joaquim Molas (dir.), *Història de la literatura catalana*, volum XI, Barcelona, Ariel, p. 82-97.

Campillo, Maria, Enric Cassany & Assumpta Cros

1982 «Els millors títols 1971-1981», *Serra d'Or*, 271, p. 20-27.

Camps Arbós, Josep

2018 «La totalitat narrativa de Manuel de Pedrolo», dins Baccardí & Foguet 2018: 53-71.

Camps Arbós, Josep & Joan Ramon Veny-Mesquida

2016 *Poètiques de viva veu. L'arxiu sonor de poesia de Joan Colomines i Puig*, Lleida, Càtedra Màrius Torres & Pagès.

Capmany, Maria Aurèlia

1958 «Reixes a través», dins Jordi Sarsanedas *et al.*, *Cita de narradors*, Barcelona, Selecta, p. 45-120.

1992 «Pedrolo encara reixes a través», dins García 1992: 81-100.

Closa, Jaume

1990 «Estudi introductori», dins Manuel de Pedrolo, *Gairebé ningú i altres contes*, Barcelona, Edicions 62, p. 5-24.

Coca, Jordi

1991 *Pedrolo perillós?*, Barcelona, La Magrana [Primera edició: Dopesa, 1973].

2019 «Una lectura de *Totes les bèsties de càrrega*», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 111-122.

Dasca, Maria

2018 «Contista *midcult*», dins Bacardí & Foguet 2018: 73-88.

Esteve, Anna

2019 «“Encara que sigui un diari com aquest”. Aproximació als *Diaris* de Manuel de Pedrolo», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 185-199.

Fàbregas, Xavier

1972 «Manuel de Pedrolo i el teatre de l'absurd», dins *Aproximació a la història del teatre català modern*, Barcelona, Curial, p. 278-295.

1977 «Pròleg», dins Manuel de Pedrolo, *L'ús de la matèria*, Barcelona, Edicions 62, p. 5-10.

Feldman, Sharon G. & Francesc Foguet

2016 «Manuel de Pedrolo: “la libertad contra la tiranía”», dins *Els límits del silenci. La censura del teatre català durant el franquisme*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 139-172.

Ferré Trill, Xavier

2015 *Manuel de Pedrolo i la nació (1957-1982)*, Barcelona, Edicions del 1979.

Foguet i Boreu, Francesc

2018 «La repressió de les lletres catalanes. El cas de Manuel de Pedrolo (1962-1972)», dins Carles Santacana (coord.), *Quan tot semblava possible. Els fonaments del canvi cultural a Espanya (1960-1975)*, València, Publicacions de la Universitat de València, p. 151-175.

Fuster, Joan

1972 *Literatura catalana contemporània*, Barcelona, Curial.

Gallén, Enric

1988 «Manuel de Pedrolo: un teatre de la llibertat», dins Joaquim Molas (dir.), *Història de la literatura catalana, volum XI*, Barcelona, Ariel, p. 214-219.

García, Xavier

1996 «Una obra poètica i els seus ostracismes», dins Manuel de Pedrolo, *Obra poètica completa I*, Lleida, Pagès, p. 9-30.

1997 «Bibliografia», dins Manuel de Pedrolo, *Epistolari*, Lleida, Edicions de la Universitat de Lleida, p. 879-925.

García, Xavier (ed.)

1992 *Rellegir Pedrolo*, Barcelona, Edicions 62.

Gimferrer, Pere

1973 «Letras catalanas», *Destino*, 1865, p. 42-43.

Graells, Guillem-Jordi

1992 «Un recorregut pel teatre de Pedrolo», dins García 1992: 103-122.

Grau i Colell, Josep

1976 «Poesia de Manuel de Pedrolo», *Serra d'Or*, 198, p. 43.

Gregori, Alfons

2021 «La resignificació dels mites bíblics a *Mecanoscrit del segon origen* de Manuel de Pedrolo: una transgressió truncada?», dins Ferran Carbó, Ramon X. Rosselló & Josep Massot i Muntaner (ed.), *La mirada retornada. Estudis de literatura catalana contemporània en homenatge a Vicent Simbor*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 141-158.

Lladó, Jordi

2018 «Tècnica de cambra: teatre, compromís i postveritat», dins Bacardí & Foguet 2018: 89-97.

Machetti, Sandro

2019 «Vint planes en cerca d'adaptador: les dissorts de Pedrolo i la creació audiovisual», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 273-300.

Marco, Joaquim

1967a «Pròleg», dins Manuel de Pedrolo, *M'enterro en els fonaments*, Barcelona, Proa, p. 5-14.

1967b «Manuel de Pedrolo o el escritor ilimitado», *Destino*, 1558, p. 58-59.

Martín Alegre, Sara (ed.)

2018 *Explorant 'Mecanoscrit del segon origen': noves lectures*, Tarragona, Orciny Press.

Martín Escribà, Àlex

2019 «Manuel de Pedrolo, teixit en negre», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 83-94.

Martínez-Gil, Víctor

2019 «Manuel de Pedrolo i les formes de la ficció especulativa», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 61-81.

Mesalles, Helena

2018 «“Al cor porto una selva com la teva”: la poesia de Pedrolo», dins Bacardí & Foguet 2018: 35-52.

Molas, Joaquim

1992 «Sobre el Pedrolo dels anys 50», dins García 1992: 31-46.

Montetes-Mairal, Noemí

2018 «Mitos y símbolos en el *Mecanoscrito del segundo origen* de Manuel de Pedrolo», *Cuadernos Hispanoamericanos*, 821, p. 80-93.

Moreno-Bedmar, Anna Maria

2008 «Cas Pedrolo: censurat», *Quaderns Pedrolians*, 1, p. 33-46.

2009 «Pedrolo contista», *Quaderns Pedrolians*, 2, p. 43-55.

2016 *La literatura juvenil de ciència-ficció de Manuel de Pedrolo*, Barcelona, Universitat de Barcelona [Tesi doctoral].

Moreno-Bedmar, Anna M., Antoni Munné-Jordà & Anna M. Villalonga

2018 *Pedrolo informa*, Lleida, Pagès.

Moreno-Bedmar, Anna M., Francesco Ardolino & Jordi Malé (ed.)

2019 *Manuel de Pedrolo, una mirada oberta. Noves perspectives crítiques i didàctiques*, Lleida, Aula Màrius Torres / Pagès.

Munné-Jordà, Antoni

1993 «Manuel de Pedrolo, autor teatral», *Serra d'Or*, 402, p. 64-65.

1995 «*Temps obert*» de Manuel de Pedrolo entre les dues cultures», Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga.

2008 «Pedrolo, deu anys abans del centenari», *Quaderns Pedrolians*, 1, p. 87-96.

2009 «La ciència-ficció de Pedrolo: procés de contextualització insuficient», *Quaderns Pedrolians*, 2, p. 57-73.

2018 «*Temps obert i més coses*», dins Bacardí & Foguet 2018: 21-33.

Ortís Fernàndez, Joan

2001 *Aproximació a l'obra poètica de Manuel de Pedrolo*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga.

2003 «Breus apunts sobre l'obra poètica de Manuel de Pedrolo», *Serra d'Or*, 521, p. 47-49.

- 2005 «La creació poètica de Pedrolo, un corpus desconegut», *Serra d'Or*, 551, p. 26-28.
- Perera Roura, Anna
- 2019 «Dos amants es fan còmplices d'un mateix goig. Erotisme i feminitat a *Eròtica XX* de Manuel de Pedrolo», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 139-155.
- Pérez, Janet D.
- 1983 «*Sòlids en suspensió*, Manuel de Pedrolo. *Anònim III o dels grans treballs de conservació del sistema*, Manuel de Pedrolo», *World Literature Today*, 57.1, p. 89-90.
- Perpinyà, Núria
- 2024 «Uns robinsons desconeguts com a possible origen del *Mecanoscrit del segon origen*», *Els Marges*, 134, p. 84-102.
- Pijuan Vallverdú, Alba
- 2008 «Manuel de Pedrolo, traductor», *Quaderns Pedrolians*, 1, p. 47-57.
- 2016 *Manuel de Pedrolo, traductor de poesia*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona [Tesi doctoral].
- Piquer, Eva
- 1992 «*Obres púbiques*», *Revista de Catalunya*, 61, p. 149-150.
- Rigobon, Patrizio
- 2019 «La història vista per Daniel Bastida. La guerra i la postguerra a *Temps obert*», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 123-136.
- Rosselló Ivars, Ramon X.
- 1997 *Anàlisi de l'obra dramàtica de Manuel de Pedrolo*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga.
- Salvo Torres, Ramon
- 2010 «Els diaris del *Diari* de Manuel de Pedrolo. El *Diari*, la

jubilació d'un novel·lista?», *Ítaca. Revista de Filologia*, 1, p. 233-246.

Simbor, Vicent

1991 «*Totes les bèsties de càrrega*: la hipèrbole de la irracional quotidianitat catalana», dins *Miscel·lània Jordi Carbonell*, volum 2, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 209-222.

Tasis, Rafael

1957 «L'obra narrativa de Manuel de Pedrolo», *Quart Creixent*, 3, p. 10-17.

1961 «El teatre de Manuel de Pedrolo», *Inquietud Artística*, 23, p. 12-14.

1965 «Manuel de Pedrolo», dins Manuel de Pedrolo, *Cendra per Martina*, Barcelona, Proa, p. 5-10.

2016 *Lectures de postguerra*, edició a cura de Montserrat Baccardí i Francesc Foguet, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Torres, Estanislau

1973 *Els escriptors catalans parlen*, Barcelona, Nova Terra.

Triadú, Joan

1982 *La novel·la catalana de postguerra*, Barcelona, Edicions 62.

Vall, Francesc Xavier

1992 «L'existencialisme a les primeres novel·les de Manuel de Pedrolo», dins García 1992: 207-216.

Veny-Mesquida, Joan Ramon

2022 «Com treballava Pedrolo», dins Mar Font Martí, Maite Puig Tarré & Joan Ramon Veny-Mesquida (ed.), *In memoriam Joan Julià-Muné*, Lleida, Aula Màrius Torres / Pagès, p. 303-328.

Vidal, Josep A.

- 1979 «Pedrolo, dramaturg en actiu», *Taula de Canvi*, 16, p. 87-103.

Vilanova, Antoni

- 1955 «*Estrictament personal*, de Manuel de Pedrolo», *Destino*, 926, p. 26-27.

- 1966 «*Cendra per Martina*, de Manuel de Pedrolo», *Destino*, 1500, p. 53-54.

Villalonga, Anna Maria

- 2019 «Manuel de Pedrolo, un escriptor fora del temps», dins Moreno, Ardolino & Malé 2019: 21-34.

Zaballa, Bel

- 2018 *Manuel de Pedrolo. La llibertat insubornable*, València, Sembra Llibres.

Primera lliçó sobre Manuel de Pedrolo ofereix una visió de conjunt del corpus —immens i divers— de l'escriptor. Després d'una aproximació biogràfica, n'aborda la narrativa, la dramaturgia, la poesia, l'articulisme, el dietarisme i la traducció. L'anàlisi global de les múltiples facetes i la vigència de l'obra pedroliana vol convidar el lector d'avui a descobrir un dels projectes literaris més sòlids, coherents i audaços de les lletres catalanes contemporànies.

Josep Camps Arbós (Calella, 1963) és professor col·laborador de la Universitat Oberta de Catalunya. La seva tasca d'editor i investigador s'ha centrat en la literatura catalana dels segles XIX i XX.

Francesc Foguet i Boreu (Linyola, 1971) és professor titular de literatura i estudis teatrals a la Universitat Autònoma de Barcelona. S'ha especialitzat en el teatre català modern i contemporani.